

Vervolging van roofvogels in Nederland in 2018

Rob G. Bijlsma & Peter W. van Tulden

De vervolging in 2018 is in kaart gebracht aan de hand van meldingen en doodvondsten die aan de Politie worden doorgegeven, bij het Central Veterinary Institute (CVI, Lelystad onderdeel Wageningen UR) binnenkomen, of op de nestkaarten nader worden omschreven (WRN en SOVON). Er werd en wordt geregeld over gerapporteerd (Werkgroep Vogelsterfte 1981, van Ooijen 1985, Spierenburg *et al.* 1989, Quist 1992, Bijlsma 1993, van Lieshout *et al.* 1997, Zoun 2000, 2007, Bijlsma *et al.* 1998-2016, Bos 2011). Dit verslag vormt er de voortzetting van.

Werkwijze

CVI

Vergiftiging, klemmen en afschot worden op gestandaardiseerde wijze door CVI onderzocht. De eerste onderzoeksstap omvat sectie, in een aantal gevallen aangevuld met microbiologisch onderzoek. Macroscopisch onderzoek aan krop- en maaginhoud is van belang bij het vaststellen van vergiftiging en het opsporen van de mogelijke bron en toedracht. Aanwezige hagelkorrels of kogels worden uit het kadaver verwijderd en verzameld als bewijsmateriaal en/of voor eventueel onderzoek op lood. Indien de sectiebevindingen of anderszins verstrekte gegevens vervolgonderzoek vergen, wordt (orgaan)materiaal verzameld voor chemisch-toxicologisch onderzoek. Op basis van de anamnese en de bevindingen van de eerste onderzoeksstap worden inzendingen aangemerkt voor vervolgonderzoek (Zoun 2000, 2007). Na overleg met de inzender wordt of niet chemisch-toxicologisch onderzoek uitgevoerd.

Vanwege de kosten, en ook doordat er meestal een daderindicatie moet zijn (de inzender moet een idee hebben wie de dader is), worden nauwelijks nog dode roofvogels ingeleverd, en indien wel, niet altijd onderzocht op aanwezigheid van gif (afhankelijk van inzender en regio). Het materiaal blijft minimaal een jaar bewaard, en kan op een later tijdstip alsnog worden geanalyseerd als het onderzoek dat vraagt in verband met een gerechtelijke zaak tegen een persoon.

Werkgroep Roofvogels Nederland

De verstoring van roofvogelnesten wordt bijgehouden door de nestcontroleurs. Er wordt gekeken naar sporen rond het nest, klimsporen, afgebroken takken, schotsporen, schade aan eieren of nesten, en andere vreemde zaken. Dit wordt op de nestkaart vermeld. Daarnaast worden meldingen en opmerkingen van omwonenden opgetekend; deze kunnen licht werpen op duistere praktijken, zoals verstoringen van nesten (wat wij zelden voor onze ogen zien gebeuren, maar waarvan we de sporen wel aantreffen), schoten (al dan niet samenvallend met de mislukking van een nest), illegale activiteiten (vaak 's nachts) en bezigheden in houtwallen en op het land (opzettelijk snoeien bij nest, graafwerk idem). De interpretatie van sporen is uitgewerkt in een handleiding

(Jansman 2001).

Via de veldwaarnemers kwamen veel meldingen binnen van grootschalige bos- en andere werkzaamheden; daarbij worden de bestaande regels vaak genegeerd, of zodanig soepel geïnterpreteerd dat het werk hoe dan ook voortgang kan vinden. Ook pal naast nesten, en óók als nestomgevingen worden vernield. Er worden tegenwoordig zelfs mensen ingehuurd om roofvogels te verjagen op toekomstige bouwplekken (in Zeeland vastgesteld).

Resultaten en discussie

Vergiftiging

Het waren in 2018 geen gevallen van vergiftiging geconstateerd (Tabel 1). Dat zegt niets. Het geeft alleen maar aan dat het aantal inzendingen gering was.

Afschot

Afschot werd door het CVI zesmaal vastgesteld (Tabel 1), en wel bij Havik (een mannetje, bij Wissekerke in Noord-Beveland), Sperwer (Bij Tynaarlo in Drenthe en Bergen in Limburg) en Buizerd (2x bij Wissekerke in Noord-Beveland en bij Wilp in Gelderland). Via de WRN kwamen nog een geval binnen (onder Nestverstoring geboekt), namelijk 1x een Sperwer in Groningen. Afschot als manier om van roofvogels af te komen lijkt aan populariteit te winnen.

Tabel 1. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 1975-2018 (bronnen: CVI, WRN): gif, klem en afschot gebaseerd op CVI-uitslagen. * = alleen 1993-94, ** = alleen 1994. *Causes of death of raptors in The Netherlands in 1975-2018 (sources: CVI, WRN); poison, traps and shot based on analyses of Central Veterinary Institute. *=1993-94, **=1994.*

Doodsoorzaak <i>Cause of death</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/doodslag <i>Trap/killed</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
1975-88	621	2	69	145
1989-94	224	4*	12*	26**
1995-99	518	27	55	403
2000-05	195	4	6	433
2005-10	168	3	23	578
2011	16	0	4	93
2012	2	0	0	93
2013	11	1	9	60
2014	6	0	7	30
2015	2	0	2	42
2016	18	0	3	45
2017	14	0	0	53
2018	0	0	6	38

Nestverstoring

De nestverstoringen vonden overwegend plaats bij Bruine Kiekendief en Buizerd (Tabel 2). Als grondbroeder, met een ruime verspreiding in Friesland waar de weidvogelstand sterk afneemt en weidevogelbeschermers niet terugdeinzen voor het vernielen van roofvogelnesten, loopt de Bruine Kiekendief risico's. Traditioneel werden in de omgeving van Terzool en Wammert verstoorde nesten van Bruine Kiekendieven gevonden (meded. Imko Riemersma). De verstoringen in Zeeland hadden te maken met werkzaamheden (boeren, bouw, waterschap).

Opzettelijke nestverstoringen, voor zover nader gespecificeerd, bestonden vooral uit het vernielen van legfels (10x) en het doden van jongen (1x). Afschot werd 1x vastgesteld (plus 6 gevallen die via het CVI binnenkwamen).

Tabel 2. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 2018; afschot = zoals vastgesteld door CVI, doorschieten van nesten en afschieten van broedvogels is onder nestverstoring gerangschikt. *Causes of death of raptors, inflicted by humans in The Netherlands in 2018 (shot = as determined during dissection).*

Soort <i>Species</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/kooi <i>Trap</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	0	0	0	9
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	0	0	1	3
Sperwer <i>A. nisus</i>	0	0	2	2
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	0	0	3	16
Torenvalk <i>Falco tinnunculus</i>	0	0	0	8
Totaal <i>Total</i>	0	0	6	38

Niet alle dode Buizerds zijn door misdrijf om het leven gekomen, Berkenheuvel, 27 augustus 2018 (Foto: Rob Bijlsma). *Causes of death, here a Buzzard, are often difficult to ascertain, Berkenheuvel, 27 August 2018.*

De 2675 ingezonden nestkaarten (tot en met 31 december 2018) beschouwen we als een representatieve steekproef van de Nederlandse roofvogelbevolking. Voor de meeste soorten dekken we een substantieel deel van de landelijke populatie (10% of meer). De verhouding verstoord versus niet-verstoord, zoals gevonden op de nestkaarten, kan dan over de Nederlandse populaties van de respectievelijke soorten worden omgeslagen (Tabel 3). Die extrapolatie levert een landelijk totaal van 364 opzettelijke nestverstoringen op, waarvan het merendeel betrekking heeft op Buizerds, Sperwers en Bruine Kiekendieven. Dat er zo weinig Haviken werden gemeld, is opmerkelijk; zou het een rol spelen dat deze soort sterk aan het afnemen is en op veel plekken in het (half)open land is verdwenen?

Tabel 3. Berekening van het totale aantal nestverstoringen in Nederland in 2018, waarbij 1 = aantal ingestuurde nestkaarten, 2 = aantal nestverstoringen op nestkaarten, 3 = percentage verstoorde nesten, 4 = maximum aantal paren in Nederland in 2013-15 (Hustings & Koffijberg 2018), en 5 = aantal berekende nestverstoringen in Nederland op basis van kolommen 3 en 4. *Calculation of the number of deliberately destroyed nests in The Netherlands in 2018, with 1 = no. of nest cards, 2 = number of destroyed nests on nest cards, 3 = percentage of destroyed nests based on columns 1 and 2, 4 = population size in The Netherlands in 2013-15 (after Hustings & Koffijberg 2018), and 5 = calculated number of destroyed nests in The Netherlands based on columns 3 and 4.*

Soort <i>Species</i>	1	2	3	4	5
Bruine Kiekendief <i>C. aeruginosus</i>	191	9	4.7	1050	49
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	350	3	0.9	2100	19
Sperwer <i>A. nisus</i>	217	2	0.9	3300	30
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	981	16	1.6	13.500	216
Torenvalk <i>Falco tinnunculus</i>	728	8	1.1	4500	50

Summary

Bijlsma R.G. & van Tulden P.W. 2019. Raptor persecution in The Netherlands in 2018. De Takkeling 27: 46-50.

In 2018, persecution in The Netherlands was recorded via autopsies of raptors found dead in the field, and by checking nests for human-caused failures. Poisoning was not recorded (a methodological artifact, related to the low number of dead birds submitted for analysis), but shooting was diagnosed as the cause of death in 1 Goshawk, 2 Sparrowhawks and 3 Buzzards by the Central Veterinary Institute. Perhaps shooting is becoming more popular as a way of disposing of raptors. Deliberately disturbed nests were recorded 38 times. Disturbance occurred most often in the provinces of Friesland and Zeeland. Marsh Harrier, Buzzard and Kestrel were the main victims. Based on the sample of 2675 raptor nests, and the relative frequency of species-specific nest destruction, it is calculated that at least 364 nests had been disturbed or destroyed in 2018, often intentionally but increasingly as collateral damage caused by management

measures (especially in nature reserves), farming, construction and maintenance. This extrapolated total is a minimum, because the causes of many suspect nest failures could not be unequivocally determined.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G. 2006. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2005. *De Takkeling* 14: 6-53.
- Bijlsma R.G. 2017. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2016. *De Takkeling* 25: 8-60.
- Bijlsma R.G. *et al.* (van Kuik H., Schipperijn J., van Swieten R., Zoun P. & van Tulden P.W.) 1998-2018. Vervolging van roofvogels in Nederland in 1997-2017. *De Takkeling* 6: 54-61, 7: 52-58, 8: 52-59, 9: 53-60, 10: 49-55, 11: 55-63, 12: 55-63, 13: 57-64, 14: 102-118, 15: 39-47, 16: 56-64, 17: 51-55, 18: 34-40, 19: 52-57, 20: 46-52, 21: 49-56, 22: 55-59, 23: 52-60, 24: 61-66, 25: 61-66, 26: 48-53.
- Bos N. 2011. Bijdrage van Friesland aan de vervolging van broedende roofvogels in Nederland in 2000-09. *De Takkeling* 19: 58-65.
- Hustings F. & Koffijberg K. (red.) 2018. Vogelatlas van Nederland: broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos, Utrecht/Antwerpen.
- Jansman H. 2001. Herkenning en opsporing van roofvogelvervolging. Tweede herziene druk. Werkgroep Roofvogels Nederland, Appelscha.
- van Lieshout H., Schipperijn J., Zoun P. & Bijlsma R.G. 1997. Roofvogelvervolging in Nederland in 1996. *De Takkeling* 5(1): 43-51.
- Ooijen A.J. van 1985. Roofvogelvervolging in Nederland. Nederlands Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Quist M. (red.) 1992. Roofvogels: bedreigend of bedreigd? Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland, Appelscha.
- Rijk J.H. de 2015. Vogels en mensen in Nederland 1500-1920. Proefschrift VU Amsterdam.
- Spierenburg T.J., Zoun P.E.F. & Smit T. 1989. Poisoning of wild birds by pesticides. In: Baars A.J. & Over H.J. (red.), *Wild bird mortality in the Netherlands 1975-1989*: 23-29. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels/Centraal Diergeneeskundig Instituut, Lelystad/Zeist.
- Werkgroep Vogelsterfte 1981. Zwartboek roofvogelsterfte. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Zoun P.E.F. 2000. Onderzoek naar de doodsoorzaken van wilde fauna ten behoeve van het opsporen van wetsovertredingen. Verslag over 1998. ID-Lelystad Rapport no. H99-2511. ID-Lelystad, Lelystad.
- Zoun P.E.F. 2007. Onderzoek naar de doodsoorzaken van inheemse wilde fauna. Verslag over 2006. CIDC-Lelystad, Lelystad.

Adressen:

RGB: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl
PWvT (Centraal Veterinair Instituut, CVI): Postbus 65, 8200 AB Lelystad, peter.vantulden@wur.nl